

Pojmi: Definicija

Pojem je logična forma mišljenja.
To je osnovna, elementarna enota pomena v jeziku.

V semantičnem smislu je pojem zamisel nekega predmeta,
vrste predmetov ali definicije predmetov.

Govorni izrazi pojma so beseda, **termin** (NAJPOGOSTEJE), ali pa
simbol.

1

Pojmi: Definicija

Pojmi so osnovni elementi silogistične logike.
Ker metodologija temelji na logiki, so pojmi, kot
osnovna oblika mišljenja, tudi v temelju metodologije
kot discipline.

2

O pojmi: Funkcija pojmov

Pojmi kot neposredno zrcaljenje pojava ali

Pojmovni realizem

Realizem je filozofski pristop, po katerem splošni pojmi,
oziroma splošnosti (lat.universalia) **REALNO** obstajajo.

Po estremnemu, srednjeveškemu realizmu, kateri je inspiriran
z Platonovim filozofskim pristopom, splošnosti obstajajo
kot ideje v Božji pameti PRED posamičnem objektom
(ante res).

3

O pojmi: Funkcija pojmov

Pojmi kot neposredno zrcaljenje pojava ali

Pojmovni realizem

Zmerni pojmovni realizem, naslonjen bolj na Aristotela, trdi, da splošnosti obstajajo v objektih (stvareh) samih (in rebus).

Gre za teoretično smer, zoperstavljen idealizmu, katera trdi, da obstaja realnost, zunanost neodvisna od človekove zavesti.

Človekova zavest spoznava to realnost kot tako, kakšna ona ⁴

O pojmi: Funkcija pojmov

V pojmu se ne zrcali samo povezava besede (pojma) z neko vsebino, temveč odraža lastnost predmeta samega

Pojav je potemtakem *tak kot pojem* ki je iz njega izveden.

Pojmovni realizem zastopa opredelitev bistva.

Na pojme se gleda kot na magične simbole.

5

O pojmi: Funkcija pojmov

Po mnenju pojmovnih realistov (na primer Kurta Gödela, češkega matematika in filozofa matematike), obstaja tako imenovano **čisto pojmovno znanje**, ki se ukvarja s pojmi in njihovimi odnosi.

Ti pojmi in ti odnosi so toliko objektivni, koliko so objektivne prostorsko - časovne stvari, oziroma prostorsko – časovni objekti.

6

O pojmi: Funkcija pojmov

Kurt Gödel svoje stališče nekoliko umiri z nadaljnjo trditvijo, in sicer, da je lahko pojmovno znanje, brez empirične izkušnje samo analitično.

Pojme, ki imajo svojo lastno objektivnost, se lahko opaža na isti način kot opažamo empirične predmete, ob uporabi naših čutil.

Zato analitična trditev, utemeljena na opazovanju pojmov in njihovih odnosov, ima lastno/objektivno vsebino.

7

O pojmi: Funkcija pojmov

Realizem, kot filozofska smer, ki je osnova za razvoj pomembnega dela metodoloških pristopov, se je razvijal v kar nekaj vej. To so

1. Naiven realizem
2. Kritični realizem
3. Neorealizem

8

O pojmi: Funkcija pojmov

Pojmi kot zunjanji izrazi pojava

Pojmovni nominalizem

Nominalizem je smer v srednjeveški logiki, ki trdi, da je pojem nič drugega in nič več, kot samo skupno ime za posamične stvari, ki ločeno obstajajo.

Logični nominalizem se je zoperstavil srednjeveškemu realizmu (ki je po svoje pravzaprav bil oblika idealizma, ker se je zavzemal za realno obstojanje idej). Bil je predhodnica sodobnega

empirizma

9

O pojmi: Funkcija pojmov

Pojmi kot zunjanji izrazi pojava

Pojmovni nominalizem

Pojem se kaže bolj kot etiketa, katere vsebina je podvržena socialni konvenciji, zveza med imenom in definicijo je spremenljiva .

- Svoboda pojmovnega opredeljevanja se kaže v nominalistični maksimi da lahko vsaka beseda nosi različne pomene, vsak pomen pa je lahko prezentiran skozi različne besede.

10

O pojmi: Funkcija pojmov

Pojmovna kontinuiteta spominja na to da pojmov ne opazujemo le v njihovi funkciji v odnosu do dejstev, temveč tudi glede na njihov pomen za teorijo.

Ta oblika odnosa do pojmov v znanosti govori o težnji znanstvenikov za jasnejšo in konstruktivnejšo komunikacijo po eni strani in po drugi, omejitev nominalistične samovolje v povezavi izmed znaka in njegovo vsebino.

11

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

Na splošno, so metodologi razvrstili pojme:

1. Po predmetu
2. Po logični vsebini
3. Po njihovi vlogi v procesu spoznavanja (gnozeološki funkciji)

12

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

1) POJMI PO PREDMETU

- a) Pojmi stvari, procesov in dogodkov
- b) Kvalitativni pojmi
- c) Kvantitativni pojmi
- d) Relacijski pojmi
- e) Modalni pojmi

13

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

- a) Pojmi stvari, procesov in dogodkov
  - Pojem stvari je vedno zamisel o nečemu relativno konstantnemu, relativno stalnemu.
  - Iz rakursa realistične logike, konstantnost predmeta ne izhaja samo iz jezika. Ima svojo utemeljitev tudi v stvarnosti sami, celoti vsega kar obstaja.
  - Realisti, še naprej, trdijo, da realnost nekega predmeta izhaja iz desjstva, da on sam je, obstaja. Če temu ne bi bilo tako, potemtakem nek predmet ne bi bilo mogoče zamisliti z **enim stalnim pojmom**, ali ga označiti z nekim stalnim terminom.

14

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

Predmeti, pojmi in termini nekih naravnih, fizičnih, kakor tudi zamišljenih matematičnih stvari, so tudi relativno konstantni. Toda, ta konstantnost je različna v primerih:

1. Realnih predmetov (najmanjša konstantnost)
2. Pojmov (nekoliko večja konstantnost) in
3. Terminov (največja konstantnost)

15

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

Tako se lahko PREDMET ki mu pravimo **"turistična destinacija Kranjska Gora"** lahko veliko spremeni s časom.

POJEM **"turistična destinacija Kranjska Gora"** se lahko s časom spremeni, toda nikoli tako obsežno, kot se to lahko zgodi z realnim predmetom **"turistična destinacija Kranjska Gora"**.

TERMIN **"turistična destinacija Kranjska Gora"** se SKORAJ nikoli ne spremeni, ker gre za jezikovno formo, in ne realiteto.

16

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

Tendencia elementarnega (in celo vsagdanjega) logičnega mišljenja je, da vse zamisli kot relativno konstantne stvari ob pomoči **pojmov** stvari, in označi z pomočjo nespremenljivih **terminov**.

Tako se ustvari neka stalnost, in neka varnost v komunikacijskih kanalih.

17

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

b) Kvalitativni pojmi

Kvalitativni pojmi so zamisli o kvaliteti predmeta, kot so termini "belo", "zeleno", "veselo", "žalostno", "lahko" ipd.

Termini kvalitativnih pojmov so **pridevniki**.

Ker so kvalitete bistvene značilnosti stvari, so kvalitativni pojmi temeljni pojmi spoznavanja stvari.

To ne pomeni, da so kvalitativni pojmi najgloblji pojmi spoznavanja.

Mnogo bolj globoki od njih so relacijski ali procesualni pojmi.

18

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

c) Kvantitativni pojmi

Kvantitativni pojmi so zamisli o kvantitativnih razsežnostih predmeta, kot so "vse", "mnogo", "nič", "eno" ipd. To so vsi pojmi numerične kvalitete in mer izraženih numerično.

Z numeričnimi pojmi izražamo tudi hitrost nekega procesa, njegovo gibanje, kot tudi rezultate družbenih ali naravnih dogajanj.

Na uporabi numeričnih pojmov je utemeljena statistična raziskovalna metoda. Pojmi sopomembni tudi pri formulacijah znanstvenih zakonov.

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

d) Relacijski pojmi

Relacijski pojmi so zamisli o odnosih, kakor predmetov, tako tudi predmetnih določil.

Gre za vse pojme razlike, podobnosti, enakosti, nasprotnosti, protislovnosti, kakor tudi katerega koli časovnega, prostorskega, vržočnega ali funkcionalnega odnosa.

Relacijski pojmi so na primer: "podobno", "enako", "nasprotno", "protislovno", "funkcija", "vzrok", "efekt", "povezava", "pogojenost", "pod", "nad", "prej", "potem", "sedaj".

20

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

Gnoseološko so zelo pomembni logični relacijski pojmi kot so "in", (konjunkcija), "ali" [izključujoča (ekskluzivna) disjunkcija], "ne" (negacija), "če" (implikacija).

Gre za pojme, ki niso samo relacijski, oni so po svojem pomenu in svoji vlogi, to pomeni, da izražajo odvisnost nekega predmeta, ali **FUNKCIONALNI** definicije predmeta, od nekega drugega predmeta ali njegove definicije.

21

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

KOMPLEKSNI pojmi so zamisli kompleksnih stvari ali dogodkov. Gre za stvari, ki so zložene ne samo iz več elementov, tudi iz več posebnih stvari – procesov.

V ozki povezavi s pojmom stvari-procesa je pojem **DOGODKA**. Dogodek je relativno samostojen, celovit in individualen pojav, posebno v družbeno-zgodovinski resničnosti in okolju.

Pri dogodku gre za nek **VOZEL** več procesov, ali potekov dogajanj, ki so se v nekemu trenutku stekli v nek celovit pojav.

22

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

e) Modalni pojmi

Modalni pojmi so zamisli o **načinskosti**, pogojenosti z okoliščinami.

Ti pojminam prikažejo možnosti sklepanja iz ene na drugo obliko. Gre za sklepanje od resničnosti na možnost (ab esse ad posse). To so pojmi, ki opisujejo možnost, dejanskost (bivanje), nujnost.

23

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

2. POJMI PO LOGIČNI VSEBINI

Logična vsebina pojmov obsega vse logične elemente procesov in stvari, kateri so nujna sestavina pravih miselnih procesov. Po logični vsebini so pojmi razdeljeni na:

- a) Postulacijske pojme
- b) Splošne, posebne in posamične pojme
- c) Tipološke pojme
- d) Kolektivne in posamezne pojme
- e) Korelativne in posebne pojme
- f) Kategorialne in izvedene pojme

24

VRSTE POJMOV ZA METODOLOGIJO

a) Postulacijski pojmi

Se medsebojno razlikujejo glede na odnos do opazovanja (intuicijo) in mišljenja (osnovnih postulatov neke teorije). Obstajata dve osnovni zvrsti teh pojmov:

1. Intuicijski pojmi, čigav je popolni pomen (smisel) podan z nekim observabilnim predmetom [npr: visoko]
2. Postulacijski pojmi, čigav pomen (vsebina) je definiran iz osnovnih postulatov neke teorije (npr. anticipacijska faza turističnega potovanja)

25

---

a) Postulacijski pojmi

Seveda, je nemogoče popolnoma razlikovati intuicijske in postulacijske pojme, kajti skoraj ni pojma, ki bi bil popolnoma postulacijski, ali pa popolnoma intuicijski.

Tako se na primer, pojem visoko, ne nanaša samo na neko konkretno "to visoko", ampak tudi na "visoko" nasploh.

26

---

b) Splošni, posebni in posamični pojmi

Razlika izmed teh kategorij pojmov se nanaša na njihov **obseg**.

Splošni pojem konstituira nedoločeno veliko število predmetov ene zvrsti (na primer **turistične destinacije**).

Posebni pojem je neka posebna kategorija predmetov ene zvrsti, ki ima neko zasebno identiteto (na primer **smučarske** turistične destinacije).

Posamični pojem je na primer Krvavec kot posebna (posamična) turistična destinacija

27

---

b) Splošni, posebni in posamični pojmi

Splošni pojem NIMA svoj realni posamični predmet, gre za splošno opredelitev (delček) mnogih individualnih predmetov (v našem primeru, dejstvo da vse destinacije imajo infrastrukturo prilagojeno smučarski dejavnosti), oziroma na splošno skupno celoto takšnih individualnih predmetov.

Pri posamičnem pojmu gre za povsem konkreten predmet, v našem primeru za smučišče na Krvavcu, kot individualno povsem definiran prostor, popolnoma različen od drugih

---

---

c) Tipološki pojmi

Pri tipoloških pojmih gre za izraze nekih tipičnih lastnosti neke skupine ali klase predmetov, stvari ali bitij. Tako se govori o tipičnih pojavih, tipičnih simptomih (gripe), tipičnemu obnašanju, tipih živih bitij, tipih družbenih skupnostih, tipih naselij, tipih aparaturn ipd.

Toda, sama definicija tipičnega ni enostavna. Gre za zapleten semantičen pojem, ki ga se zelo pogosto zamenja z drugimi kategorijami.

29

---

c) Tipološki pojmi

Dve sta tipični napaki pri definiranju tipičnega:

a) Razumevanje tipičnega kot popolnoma splošnega, idealnega, posebno splošnega, idealnega prototipa neke vrste stvari

b) Razumevanje tipičnega kot nečesa **popolnoma posebnega**.

Pri tipičnem ne gre za nekaj popolnoma splošnega, niti nekaj popolnoma posebnega.

Realno tipično je posebna značilnost predmetov, ki odlikuje nek niz, skup, ali klaso stvari.

30

---

c) Tipološki pojmi

Posebnost tipičnega **NE GRE** obravnavati kot kakršno idealno splošnost, kot nek idealen prototip.

Gre za neko skupno značilnost celi vrsti stvari, ali bitij.

Ta skupna značilnost se v posebnim, posamičnim stvarjem prikaže na poseben in individualen način.

V tem smislu lahko trdimo, da je vsak tip individualen, vsaka individua pa tipična.

31

---

c) Tipološki pojmi

“Tipično” je vedno neka **izrazita, karakteristična individualno-splošna lastnost**, posebnost, poteza, neke stvari, bitja, njihovih delov, ali njihovega vedenja.

“Tip” je izrazit, karakterističen model stvari ali bitja. V tem smislu govorimo o “tipični obliki”, “tipičnemu vedenju”, “tipični situaciji”, stvari, osebe ipd.

32

---

c) Tipološki pojmi

Sodobna metodologija pozna tudi pojem “**IDEALNEGA TIP**” v smislu “ekstremnega” ali “čistega tipa”, v smislu na primer “idealno čvrstega telesa”, “idealni plin”, idealna mati”, “idealni partner”

Tovrstni idealni tipi predstavljajo zamišljene predmete abstraktnih pojmov.

Idealni tipi lahko imajo spoznavno vrednost, le če so interpretirani v realnem predmetnem področju.

33

---

e) Kolektivni in posamezni pojmi

Kolektivni pojem je zamisel skupa predmetov, ki tvorijo neko celoto. Zamisel te celote je kolektivni pojem. To so pojmi kot "jata", "čreda", "gozd", "četa" ipd.

Razlike med "navadnim" splošnim pojmom, in kolektivnim je v dejstvu, da so si pri kolektivnemu pojmu vsi individualni predmeti bližje povezani v celoto neke določene vrste, neko skupnost mesta, obstoja, delovanja.

Individualni predmeti splošnega pojma ne gradijo tovrstno skupnost.

34

---

d) Korelativni in posebni pojmi

Korelativni pojmi se medsebojno pogojujejo, tako da v logičnemu sosledju en pojem pogojuje drugega.

To so pojmovi: "gor-dol", "desno-levo", "oče-sin", "buržoaproletarec".

Z stališča predmeta, gre za zamisel predmeta, bitja, ali določila pridmeta, ki je odvisen o drugemu predmetu, dugemu določilu.

35

---

d) Korelativni in posebni pojmi

Posebni pojmi so zamisli predmetov ki obstajajo kot relativno izločeni, kot posebni predmeti, pojavi ali procesi.

To so na primer pojmi "jabuka", "zemlja", "miza", "stol".

Treba je poudariti, da je za vsak pojem možen obstoj korelativnega pojma, saj je vsak pojem sinteza številnih predmetnih opredelitev, zato je absolutna razlika izmed korelativnih in posebnih pojmov v nekemu absolutnemu smislu nemogoča.

36

---

d) Korelativni in posebni pojmi

Poseben položaj v skupini korelativnih pojmov imajo tako imenovani **dialektično polarizirani pojmi**.

Gre za korelativne pojme ki tvorijo neko dialektično celoto. To so pojmi kot so: "identiteta-razlika", "vzrok-posledica", "enomnogo", "vsebina-forma".

Nepolarizirani so pojmi ki ne tvorijo eno kategorijo, ali pa znotraj kategorije niso dialektično povezani. To so na primer pojmi kot so "vsebina" in "pojav", in še ""vzrok" in "svoboda".

37

---

d) Kategorialni in izpeljani pojmi

Kategorialni pojmi so osnovni, splošni pojmi, ki niso izvedeni iz drugih pojmov. Oni so zamisli osnovnih zvrst predmetov. Oni so osnova za izpeljevanje ostalih pojmov. Gre za pojme kot so: "gibanje", "prostor", "čas", "stvar", "vzrok" ipd.

Kategorialni pojmi ali kategorije so **KLJUČNEGA POMENA** v gnoseološkemu smislu.

38
